

Anna Tarnowska¹

INSTRUMENTY AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ NA PRZYKŁADZIE MIASTA TARNOWA

Wprowadzenie

Reorganizacja systemu społeczno-gospodarczego kraju przyczyniła się do dynamicznych zmian na rynku pracy. Poszerzała się ona tendencyjnie i z różnorodnym naciskiem oddziaływała na poszczególne lata. W konsekwencji dla indywidualnych grup ludności zmalał popyt na pracę doprowadzając do wzrostu bezrobocia. Długotrwałe i bezowocne poszukiwanie miejsca pracy, długi okres bezrobocia i czynne analizowanie własnej pozycji w życiu zawodowym spowodowało popadanie w stagnację osób dotychczas aktywnych. Zmiany w polityce państwa oraz pojawienie się konkretnych usług rynku pracy przyczyniło się do ponownego powrotu w jego szeregi osób długotrwale bezrobotnych oraz wykluczonych społecznie.

Wraz z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucji rynku pracy z dn. 20 kwietnia 2004 roku, zostały ustalone zadania państwa w zakresie łagodzenia skutków bezrobocia, aktywizacji zawodowej oraz promocji zatrudnienia. Realizowane zostały one bowiem przez instytucje rynku pracy w celu:

- pełnego i produktywnego zatrudnienia,
- rozwoju zasobów ludzkich,
- osiągnięcia wysokiej jakości pracy,
- wzmacniania integracji oraz solidarności społecznej,
- zwiększania mobilności na rynku pracy.

Do głównych obowiązków samorządu powiatu w zakresie polityki rynku pracy należy pomoc bezrobotnym w skutecznym poszukiwaniu pracy. Rozwój aktyw-

¹ Anna Tarnowska, student, Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Tarnowie.

nych form integracji społecznej wyłonił instrument aktywizacji zawodowej jako czynnik sprawczy zwiększający szanse na zatrudnienie w kraju oraz nabycie praktycznych umiejętności poszukiwania pracy².

Instrumenty aktywizacji zawodowej

Wraz z nastaniem kryzysu gospodarczego liczba osób bezrobotnych zaczęła rosnąć. Według stanu na 31 stycznia 2010 liczba osób bezrobotnych korzystających z usług Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowie wynosi 15 174 osoby. Liczba osób w porównaniu do stycznia 2009 roku w mieście Tarnowie jest wyższa o 3684 osoby, a od końca grudnia 2009 r. o 393 osoby. Od początku stycznia zeszłego roku można zaobserwować metodyczny wzrost liczby bezrobotnych. Stopa bezrobocia dla tego miasta w ciągu ostatniego roku odnotowała wzrost o 2%.

Wśród klientów Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowie 40,5% ogółu osób zarejestrowanych to osoby długotrwale bezrobotne. Ich liczba kształtuje się na poziomie powyżej 2 200 osób³. By przywrócić im możliwość zatrudnienia oraz wyeliminować przeszkody napotymane przez te osoby stosuje się instrumenty o charakterze aktywizacyjnym, do których zaliczyć można: warsztaty, szkolenia, konsultacje z doradcą zawodowym, dotacje, stypendia i refundacje, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy oraz staże.

Warsztaty jak i szkolenia inicjowane są dla osób w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych i innych kwalifikacji zwiększających szanse na uzyskanie lub utrzymanie zatrudnienia (lub innej pracy zarobkowej). W szczególności sprawdzają się w przypadku: braku kwalifikacji zawodowych, konieczności zmiany lub uzupełnienia kwalifikacji, utraty zdolności do wykonywania pracy w dotychczas wykonywanym zawodzie oraz braku umiejętności aktywnego poszukiwania pracy. Bezrobotny może starać się w tym wypadku o stypendium do wysokości 120% zasiłku dla bezrobotnych, jeśli spełni określone warunki. Osoby bezrobotne mogą ubiegać się także o udzielenie pożyczki na sfinansowanie kosztów szkolenia do wysokości 400% przeciętnego wynagrodzenia w celu umożliwienia podjęcia lub utrzymania zatrudnienia. Na wniosek bezrobotnego mogą zostać sfinansowane koszty egzaminów umożliwiających uzyskanie świadectw, dyplomów, zaświadczeń, określonych uprawnień zawodowych lub tytułów zawodowych oraz koszty uzyskania licencji niezbędnych do wykonywania danego zawodu do wysokości przeciętnego wynagrodzenia⁴. Według danych sporządzonych w 2008 roku, PUP w Tarnowie skierował na szkolenia 572 bezrobotnych. Największy odsetek a więc 39% stanowią osoby długotrwale bezrobotne, następnie 25% tworzą osoby bezrobotne do 25 roku życia.

Coraz powszechniejszą formą aktywizacji zawodowej w Tarnowie stały się konsultacje u doradcy zawodowego. Doradca zawodowy (w tym wypadku wy-

² Ustawa z dn. 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucji rynku pracy, Dz. U. Nr 69, poz. 415, art. 1-9.

³ Statystyki, www.up.tarnow.pl

⁴ Szkolenia, www.up.tarnow.pl

kształcony psycholog lub socjolog) w trakcie indywidualnej lub grupowych rozmów doradczych ustala, co stanowi problem w uzyskaniu pracy w przypadku danej osoby oraz wskazuje właściwy kierunek szkolenia oraz wyboru lub zmiany zawodu. W stosunku do osób bezrobotnych pozostających w ewidencji przez okres powyżej 180 dni, przygotowywany jest indywidualny plan działania. W trakcie zajęć uczestnicy nabywają umiejętności z zakresu: autoprezentacji, samooceny predyspozycji zawodowych, aktywności i mobilności na rynku pracy. Zajęcia warsztatowe mają w tym wypadku na celu przygotowanie osób bezrobotnych do efektywnego poszukiwania pracy⁵.

Państwo Polskie gwarantuje osobom chcącym założyć własną działalność gospodarczą pomoc finansową na wykonanie realizacji. Bezrobotnemu mogą być przyznane jednorazowo środki, które umożliwiają pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanego z podjęciem tej działalności w wysokości określonej w umowie. Wysokość ta w zależności od prawnie ustalonych zasad może obejmować 3, 4 lub 6-krotną wysokość przeciętnego wynagrodzenia. W pierwszej kolejności środki na uruchomienie własnej działalności zostają przyznane osobom które: planują uruchomienie działalności gospodarczej w zakresie produkcji lub usług, zamierzają prowadzić działalność gospodarczą na terenie powiatu tarnowskiego oraz posiadają wiedzę/doświadczenie w zakresie rodzaju (przedmiotu) działalności planowanej do uruchomienia⁶.

Ze strony pracodawców osoby bezrobotne mogą liczyć na otrzymanie stażu, przygotowania zawodowego, prace interwencyjne, prace społecznie użyteczne oraz roboty publiczne. Pracodawcą w tym wypadku może być zarówno osoba prawna, jak i jednostki samorządu terytorialnego włączając organizacje pozarządowe.

Na wniosek podmiotu zatrudniającego osobę długotrwale bezrobotną starosta ze środków Funduszu Pracy może zrefundować koszty wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego. Oprócz warunków prawnych, które pojawiają się w związku z dodatkowym stanowiskiem, pracodawca zobowiązuje się utrzymać je przez okres 24 miesięcy w pełnym wymiarze pracy. Stwarza to możliwość bytu dla osoby zatrudnionej. Pracodawca może też złożyć wniosek o zrefundowanie kosztów szkolenia pracowników w wysokości od 50 do 80%. Upoważniony jest jednocześnie do zapewnienia obecnemu pracownikowi poddanemu doksztalczeniu płatnego urlopu szkoleniowego oraz zatrudnienia bezrobotnego skierowanego przez urząd pracy⁷.

Bezrobotny może zostać także skierowany na odbycie stażu w celu nabycia umiejętności praktycznych do wykonywania pracy poprzez wykonywanie zadań w miejscu pracy bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą. Do odbycia stażu mogą zostać skierowane osoby:

- w wieku do 25 roku życia oraz powyżej 50 lat,

⁵ Poradnictwo zawodowe, www.up.tarnow.pl

⁶ Dotacje, www.up.tarnow.pl

⁷ Refundacja wyposażenia nowych miejsc pracy, www.up.tarnow.pl

- bezrobotni długotrwale albo po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego, o którym mowa w art. 50 ust.2 pkt. 2 ustawy o promocji zatrudniania i instytucjach rynku pracy,
- kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka,
- bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego,
- osoby samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia,
- bezrobotni, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia,
- bezrobotni niepełnosprawni.

Staż odbywa się na podstawie umowy zawartej przez starostę z pracodawcą według programu określonego w umowie. Bezrobotnemu w okresie odbywania stażu przysługuje stypendium wypłacane przez urząd pracy⁸.

Do szczególnych umów cywilno-prawnych zawieranych przez przedsiębiorcę ze starostą można wliczyć prace interwencyjne. Bezrobotni znajdujący się w „szczególnej” albo bardzo niekorzystnej sytuacji oraz spełniający wymagania wskazane w art. 49 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, mogą zostać skierowani z Powiatowego Urzędu Pracy do wykonywania prac interwencyjnych. Pracodawca, który zatrudni w ramach prac interwencyjnych skierowane osoby bezrobotne otrzymuje zwrot części kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne za każdą zatrudnioną osobę bezrobotną⁹.

Osoba niepracująca może również zostać skierowana na tzw. roboty publiczne. Osoba taka zatrudniana jest wtedy przy realizacji prac, których organizatorem są w szczególności gminy lub organizacje pozarządowe statutowo zajmujące się wybraną problematyką: kultury, oświaty, sportu i turystyki, opieki zdrowotnej lub pomocy społecznej. Organizator robót publicznych, zatrudniający skierowane osoby otrzymuje zwrot części kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne za każdą skierowaną osobę bezrobotną od wysokości 50% przeciętnego wynagrodzenia do 100% (w zależności od czasu trwania zawartej umowy – 6 lub 12 miesięcy)¹⁰.

Warto wspomnieć także o pracach społecznie użytecznych – są to prace wykonywane przez bezrobotnych bez prawa do zasiłku na skutek skierowania przez urząd, organizowane przez gminę w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej w miejscu zamieszkania lub pobytu w wymiarze do 10 godzin w tygodniu. Wykonywane prace odbywa się na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy urzędem a gminą, na rzecz której wykonywane są te prace. Urząd refunduje gminie do 60% minimalnej kwoty świadczenia ze środków Funduszu Pracy, która przysługuje każdemu skierowanemu bezro-

⁸ Staże, www.up.tarnow.pl

⁹ Miejsca interwencyjne, www.up.tarnow.pl

¹⁰ Roboty publiczne, www.up.tarnow.pl

botnemu za każdą godzinę wykonywania prac. Osoba, która wykonuje prace społecznie użyteczne zachowuje status osoby bezrobotnej, a za wykonaną pracę uzyskuje świadczenie w wysokości nie niższej niż 6 zł za każdą godzinę pracy¹¹.

W związku z pogarszającą się sytuacją na rynku pracy Urząd Miasta Tarnowa, w porozumieniu z Powiatowym Urzędem Pracy, zwiększył pulę pieniędzy przeznaczoną na aktywację bezrobotnych. W mieście przybędzie około stu miejsc pracy (na przepracowanie czeka czterdzieści tysięcy godzin). Bezrobotni zostaną zatrudnieni przy przeprowadzonych przez miasto inwestycjach, porządkowaniu ulic i chodników.

Tarnowski rynek pracy – szanse i zagrożenia

Rynek pracy jest szczególnym rodzajem rynku ekonomicznego, który można zdefiniować jako ogół warunków między kupującym – pracodawcą, a sprzedającym – pracobiorcą. Przedmiotem wymiany staje się tutaj praca, która ze względu na różnorodny popyt i podaż kształtuje się nieproporcjonalnie.

Tarnów jest miastem, które od dziesięcioleci opierało swój rynek pracy na dużych zakładach, zatrudniających łącznie znaczny udział wszystkich zatrudnionych w mieście. Można tu było wymienić m.in. Zakłady Azotowe w Mościcach, Zakłady Mechaniczne, Tamel czy Owintar zajmujący się przetwórstwem owocowym. Zmiany systemowe, które zaszły w Polsce zdecydowanie obnażyły problemy z wydajnością tych zakładów w obliczu rosnącej przewagi przedstawicieli wolnej konkurencji. Skutkiem tego Zakłady Mechaniczne oraz Tamel straciły na swojej randze (wyraźnie zmniejszyło się zatrudnienie oraz ilość realizowanej tam produkcji w odniesieniu do stanu z wcześniejszego okresu), a Owintar całkowicie upadł. Jedynym przedstawicielem wyżej wymienionych firm, który obronną ręką wyszedł z całej sytuacji są Zakłady Azotowe, które pomimo licznych zawirowań w międzyczasie potrafiły zachować status liczącej się w skali Polski marki wśród producentów tworzyw sztucznych.

Właśnie z Zakładami Azotowymi i projektem Plastikowej Doliny związana jest szansa dla miasta. Ciągłe rozwijająca się pomimo efektów kryzysu gospodarczego spółka ma szansę pociągnąć za sobą do przodu firmy z dziedziny przemysłu maszyn i urządzeń do produkcji (m.in. obrabiarek i narzędzi wykorzystywanych np. przy obróbce tworzyw sztucznych)¹².

Kolejnym pozytywnym bodźcem dla aktywizacji zawodowej mogą być dwie duże galerie handlowe, jakie w najbliższym czasie mają powstać w Tarnowie. W zeszłym roku powstała Galeria Tarnovia i wiązało się to z zatrudnieniem personelu rzędu ponad 500 osób. Można przewidywać, że aktualnie powstające galerie też wygenerują zbliżoną ilość nowych miejsc pracy.

Generalnie prognozy dotyczące zatrudnienia w nadchodzącym roku są optymistyczne. Świadczyć o tym może fakt, iż większość firm nie zamierza zwalniać swoich pracowników, a ok. 20% podmiotów gospodarczych planuje zatrudnić

¹¹ *Prace społecznie użyteczne*, www.up.tarnow.pl

¹² *Trendy na tarnowskim rynku pracy*, www.tarnow.net.pl

nowych pracowników. Z badań tych wynika, iż na największy wzrost zatrudnienia mogą liczyć przedstawiciele branż przetwórstwa przemysłowego, budownictwa oraz handlu hurtowego i detalicznego¹³.

Dodatkową szansą dla bezrobotnych oraz pozostałych mieszkańców mają być oferowane przez PUP szkolenia zawodowe – 29 rodzajów, oraz szkolenia z zakresu umiejętnego poszukiwania pracy – 3 rodzaje. Szkolenia te są bezpłatne i mogą realnie wpłynąć na poprawę kwalifikacji pracowniczych.

Mówiąc o szansach Tarnowa wypada uwzględnić rozwój turystyki przekładający się na konieczność inwestycji w infrastrukturę miejską, przestrzenie zielone oraz całokształt wizualny i kulturalny miasta. Zmiany, takie jak m.in. renowacja zabytkowych kamienic na starówce, rewitalizacja dworca kolejowego, poprawa oprawy wizualnej miasta poprzez podkreślenie odpowiednim oświetleniem elementów zabytkowych, postawienie pomnika Władysława Łokietka wraz z adaptacją istniejącego zagospodarowania terenu na skwerek, poprawa ukwiecenia okolicy ul. Krakowskiej oraz terenów przyległych do Rynku, w wymierny sposób wpływają na zainteresowanie potencjalnych turystów miastem. Z rozwojem turystyki wiąże się także potrzeba zatrudnienia dodatkowych osób do obsługi gości zarówno w sferze ich zakwaterowania, gastronomii, informacji turystycznej, jak i w sferze kulturalno-rozrywkowej.

Zagrożeniami, z jakimi Tarnów musi się zmierzyć są głównie postępujące bezrobocie oraz fluktuacja kadry pracowniczej.

Na bezrobocie duży wpływ ma pogarszający się przekrój osób poszukujących pracy, który tylko potwierdza rozbieżność między zapotrzebowaniem pracodawców i strukturą wykształcenia kandydatów. Na tarnowskim rynku pracy jest coraz więcej absolwentów szkół średnich, coraz więcej absolwentów szkół wyższych, a coraz mniej osób o wąskich specjalizacjach. Badania rynku wykazały, że ok. 60% ofert pracy na rynku tarnowskim przeznaczonych jest dla osób o statusie wykształcenia na górnym poziomie szkoły zasadniczej zawodowej.

Decydującym czynnikiem, z którego wynika migracja zarobkowa kadry poza obszar miasta, a nawet województwa, jest niska stopa oferowanych przez tarnowskich pracodawców zarobków. Statystyki podają, że ponad 1/3 ofert pracy nie przekracza 1000 zł netto, 17% osób może liczyć na płacę w wysokości 1500 zł netto, a tylko co szesnasty ma szansę uzyskać wyższą pensję z racji wykonywanej pracy. Tak niskie zarobki skutecznie zniechęcają pracowników o wysokich kwalifikacjach i doświadczeniu, którzy wybierają oferty pracy za granicą lub w większych miastach. W konsekwencji w Tarnowie następuje degradacja poziomu pracowniczego, a co za tym idzie – zmniejszenie efektywności pracy funkcjonujących zakładów¹⁴.

Potencjalnym problemem może okazać się też mniejsza od oczekiwań rentowność Galerii Tarnovia, wynikająca z ograniczonej zasobności finansowej miesz-

¹³ E. Miszczuk, P. Kamiński, *Badanie i analiza tarnowskiego rynku pracy*, Wydawnictwo Interactive – Agencja Komunikacji Marketingowej, Kraków 2007, s. 252.

¹⁴ *Ibidem*, s. 256-258.

kańców miasta. Fakt ten może negatywnie rzutować na sytuację na rynku pracy w obliczu powstania dwóch następnych obiektów o podobnym charakterze.

Podsumowanie

Tarnów, jak większość polskich miast, musi zmagać się z rosnącym bezrobociem. Intensywnym działaniem na polu walki z tym zjawiskiem, wykazuje się Powiatowy Urząd Pracy. Podjął on szereg akcji, których celem jest doraźna pomoc bezrobotnym, ale też aktywizacja zawodowa tej grupy na lokalnym rynku pracy. Wymienić można wśród nich m.in. warsztaty, szkolenia, konsultacje z doradcą zawodowym, dotacje, stypendia, refundacje, staże, przygotowania zawodowe, prace interwencyjne oraz roboty publiczne. Mają one pomóc wykorzystać mieszkańcom Tarnowa szanse jakie niesie za sobą ciąg inwestycji, które aktualnie są w toku lub w najbliższym czasie mają zostać zrealizowane, głównie poprzez poprawę ich kwalifikacji zawodowych.

Bibliografia

1. Czesław-Horodeński R., Sadowska-Snarska C., *Gospodarowanie zasobami pracy na początku XXI wieku*, Wydawnictwo Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2009.
2. Dolata S., *Prawne i finansowe aspekty funkcjonowania samorządu terytorialnego*, T. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2000.
3. Kwiatkowska W., *Zmiany strukturalne na rynku pracy w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007.
4. Miszczuk E., Kamiński P., *Badanie i analiza tarnowskiego rynku pracy*, Wydawnictwo Interactive – Agencja Komunikacji Marketingowej, Kraków 2007.
5. Praca zbiorowa pod redakcją Miszczuk-Wereszczyńska M., *Aspiracje edukacyjne i potrzeby szkoleniowe mieszkańców Małopolski*, Wydawnictwo Interactive – Agencja Komunikacji Marketingowej, Kraków 2008.
6. Uchwat M., *Instrumenty aktywizacji zawodowej na lokalnym rynku pracy*, Zeszyt Naukowy nr 8, Wydawnictwo MWSE w Tarnowie, Tarnów 2005.
7. Ustawa z dn. 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucji rynku pracy (Dz. U. Nr 69, poz. 415).
8. Wróbel J., *Mierzenie efektywności aktywnych programów rynku pracy*, Wydawnictwo Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2005.
9. www.up.tarnow.pl
10. www.tarnow.net.pl

Abstrakt

W niniejszym artykule przedstawiona została kwestia aktywizacji zawodowej i jej form na przykładzie konkretnego miasta – Tarnowa. Na wstępie podane zostały podstawowe informacje o stanie bezrobocia w mieście. Następnie wymienione i omówione zostały instrumenty mające na celu stymulację zawodową mieszkańców. W dalszej części podano perspektywiczne szanse do poprawy w materii za-

trudnienia i jego warunków dla Tarnowa, ale też problemy, z którymi będzie musiał się uporać.

Instruments of professional activation on the example of the city of Tarnów

The article deals with the problem of various forms of professional activation on the example of the city of Tarnów. The first part, including some basic information concerning the unemployment rate in the city, is followed by the presentation and discussion regarding the instruments meant to stimulate professional activity of the inhabitants. Further considerations take into account not only the prospects for improvement of the present situation on job market, but also the difficulties which the city will have to cope with.

Anna Tarnowska, student, The Małopolska Higher School of Economics in Tarnów.